

and moral experience of preschool children, bases of safe activity, patriotic education of children, development of the personality in activity.

Стаття надійшла до редакції 10.10.2012 р.
Прийнято до друку 26.10.2012 р.

УДК 378.14

К. А. Дмитренко

ЗНАЧЕННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ У ФОРМУВАННІ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Постановка проблеми. Проблема підготовки соціальних педагогів, конкурентоздатних як на вітчизняному ринку праці, так і зарубіжному є однією з найбільш актуальних у сучасній вищій школі України.

Перетворення сучасної освіти потребує якісної підготовки високопрофесійних педагогічних кадрів, що відповідає вимогам європейського та світового освітнього простору. За таких умов виникає необхідність пошуку нових моделей і підходів до професійної підготовки студентів з соціально-педагогічною освітою.

Саме високий рівень професійно-комунікативної компетентності, професійної комунікації є однією з провідних якостей майбутніх соціальних педагогів, що зумовлюють їхню конкурентоздатність та професійну успішність.

Мета нашої роботи – дослідити значення педагогічної практики у формуванні готовності майбутніх соціальних педагогів до професійної комунікації, зосередити увагу на сутності професійної комунікації.

Аналіз праць сучасних науковців з питання модернізації підготовки майбутніх учителів до здійснення комунікативної діяльності дозволив виокремити такі напрями: розроблено й теоретично обґрунтовано систему підготовки майбутніх педагогів до педагогічного спілкування (В. Кан-Калик, А. Капська, О. Леонтьєв, Л. Савенкова); визначено глибинно-психологічні передумови активізації процесу спілкування (М. Зажирко); сформовано моделі комунікативної підготовки майбутніх учителів (О. Грейліх, В. Зінкевічус, С. Коваль, А. Москаленко, В. Пасинок); визначено зміст, технології організації підготовки до педагогічного спілкування (А. Дзюбенко, І. Зимня, О. Капащинська, В. Кочетова, О. Пометун, В. Русецький, Г. Сагач, В. Сериков, Н. Сметаніна, А. Хуторський, Д. Чернилевський, Т. Яценко та інші).

Найчастіше категорія „комунікація” (від лат. *communicatio*, *communico* – загальне; те, що зв'язує) ототожнюється з категорією „спілкування”.

Нероздільність цих понять простежується і в мовах інших народів. Так, переклад з багатьох інших мов поняття „communication” означає спілкування. Але деякі вчені дотримуються протилежної точки зору щодо співвідношення вищезазначених категорій. Так, початок розмежування понять спілкування та комунікації належить Є. Жаркову. На його думку, „комунікація відноситься до галузі передачі й прийому інформації, спілкування – до процесів самоорганізації. Будь-яка комунікація є спілкуванням, але не кожне спілкування – комунікацією, тобто існує ряд ситуацій, коли спілкування індивідів проходить без комунікативних зв'язків. Тоді процес являє собою просто психічну діяльність, спрямовану саму на себе”.

Нині в науці існує сотня визначень комунікації. Ще в 70-х роках ХХ ст. F. Dance в статті про поняття комунікації зафіксував 95 дефініцій і згрупував їх у 15 категорій [1]. Польська дослідниця Н. Walinska de Hackbeil у 1975 році у своїй докторській дисертації „Поняття комунікація в американській теорії масової комунікації” зафіксувала понад 200 дефініцій, що віднайшла в американській літературі, і виділила в них 18 семантичних (значенневих) категорій.

Польський комуніколог Т. Goban-Klas у своєму підручнику „Засоби масової комунікації і масова комунікація” наводить сім типових визначень комунікації [1, 42 – 43]:

- комунікація як трансмісія (трансляція, передача) інформації, ідей, емоцій, умінь;
- комунікація як розуміння інших, коли ми й самі прагнемо, щоб нас зрозуміли (комунікація як порозуміння);
- комунікація як вплив за допомогою знаків і символів на людей;
- комунікація як об'єднання (творення спільноти) за допомогою мови чи знаків;
- комунікація як взаємодія за допомогою символів;
- комунікація як обмін значеннями між людьми, які мають спільне в сприйманні, прагненнях і позиціях;
- комунікація як складник суспільного процесу, який виражає групові норми, здійснює громадський контроль, розподіляє ролі, досягає координації зусиль тощо.

Комунікація (спілкування, рос. общение, англ. communication) – це зумовлений ситуацією й соціально-психологічними особливостями комунікаторів процес встановлення і підтримання контактів між членами певної соціальної групи чи суспільства в цілому на основі духовного, професійного або іншого єднання учасників комунікації, який відбувається у вигляді взаємопов'язаних розумових та емоційно-вольових актів, опосередкованих мовою й дискретних у часі й просторі, – тобто у вигляді актів мовлення, актів паралінгвістичного характеру й психофізіологічного впливу, актів сприймання та розуміння і т. п., що пов'язані з процесами збору фактів, їх зберігання, аналізу, переробки, оформлення, висловлення та при потребі поширення, сприймання і

розуміння, відбуваються з використанням або без нього різних знакових систем, зображень, звуків (письмо, жести, міміка та ін.), засобів комунікації (газети, журнали, аудіовізуальні програми й т. п.), засобів зв'язку (телефон, телеграф, транспорт тощо) і результатом яких є конкретна інтелектуально-мислиннева й емоційно-вольова поведінка співбесідника, конкретні результати його діяльності, прийняті ним рішення, що задовольняють членів певної соціальної групи або суспільства в цілому.

Основним у цьому визначенні є розуміння комунікації як процесу, що виконує об'єднувальну функцію і не є тотожним мовленню. Звичайно, найприроднішими операціями, в яких відбувається спілкування, є мовні операції, або мовлення. Спілкування і мовлення ототожнювати не можна. Мовлення – це форма спілкування, до того ж не єдина.

Професійно-педагогічна комунікація є складним видом педагогічної діяльності, спрямованою на навчання, виховання й розвиток особистості, і потребує відповідальності. Основними її функціями є термінальні, тактичні, операціональні.

Одним із головних інструментів професійної діяльності соціального працівника є спілкування, яке охоплює увесь спектр зв'язків і взаємодій людей, їхні стосунки у процесі матеріального і духовного виробництва, що відбуваються через безпосередні чи опосередковані їхні контакти.

Професійне становлення майбутнього соціального педагога, зокрема формування професійної комунікації, яке відбувається у процесі педагогічних практик, передбачає розвиток:

- уміння при викладенні думок виділяти головне, суттєве, значуще;
- здатність несподівано і вдало привертати до себе увагу;
- уміння вислухати, не перебиваючи співрозмовника;
- уміння „показати” себе в спілкуванні, демонструвати і підкреслювати свої позитивні сторони [3, с. 35];
- уміння робити компліменти;
- уміння з повагою ставитися до співрозмовника, навіть якщо він є молодим;
- здатність передавати ініціативу в розмові, змінити емоційний стан співрозмовника;
- здатність визнавати право партнера не погоджуватись з висловленою думкою [8, с. 9 – 10].

Професійна комунікація, спілкування виступає одним з головних інструментів професійної діяльності соціальних педагогів, оскільки саме тоді налагоджується контакт із учнями різних груп, клієнтами.

Є. Руденський, Т. Семигіна, Р. Фішер та ін. вважають спілкування однією з найважливіших, а в окремих випадках найскладнішою сферою діяльності в соціальній роботі.

Комунікативний потенціал соціального педагога визначається якістю його спілкування і складається з:

- комунікативних якостей, які характеризують розвиток здатності до спілкування;
- комунікативних здібностей, тобто здібностей володіти ініціативою в спілкуванні;
- комунікативної компетентності, тобто знання норм і правил спілкування [7, с. 106 – 107].

Соціальний педагог у процесі професійної комунікації повинен дотримуватись стандартів поведінки стосовно певних груп клієнтів, викладених у Міжнародних етичних стандартах соціальних працівників, а саме: брати головну відповідальність за виявлених клієнтів, але в рамках обмежень, встановлених етичними вимогами; підтримувати право клієнта на взаємостосунки, які ґрунтуються на довірі, на приватне життя й конфіденційність, на відповідальне використання інформації; визнавати й поважати наміри клієнтів, їхню відповідальність, а також особистість; допомагати клієнту в самореалізації й максимальному використанні свого потенціалу за умови поваги до прав інших [4, с. 17 – 21].

До комунікативних умінь соціального педагога Р. Овчарова відносить культуру міжособистісного спілкування, вміння встановлювати контакт, виділяти головне і другорядне в інформаційному потоці, вміння слухати й чути, створювати й розвивати позитивні відносини, сприймати та адекватно інтерпретувати вербальну і невербальну поведінку дитини, проявляти толерантність і згідливість [5, с. 9 – 10]. Тому для соціального педагога важливим є вивчення вікових, індивідуальних, етнічних характеристик клієнта, вироблення вміння зважати на контекст і специфіку роботи з певними групами клієнтів. Найбільшого значення в процесі комунікації соціального педагога з клієнтом науковці надають вмінню слухати й умінню говорити, причому на перше місце становлять уміння слухати [3, с. 14].

Таким чином, спілкування виступає одним із головних інструментів соціальної роботи.

Підготовка майбутніх соціальних педагогів має бути зорієнтована на формування готовності до професійної комунікації у практичній діяльності, до творчих пошуків і самостійності у розв'язанні непередбачуваних проблем, вироблення в них умінь зіставляти наявні теоретичні положення з їх реалізацією на практиці. Педагогічна практика дозволяє ефективно формувати готовність соціальних педагогів до професійної комунікації у майбутній діяльності. Науковці наголошують на специфіці діяльності соціального педагога як такої, що пов'язана з постійною комунікацією, конфліктністю, тому професійна підготовка майбутніх соціальних педагогів покликана сприяти їхньому саморозвитку, самовдосконаленню та прагненню до досконалості у професійній комунікації.

Діяльність студента в період педагогічної практики оцінюється, виходячи з інтегрального результату її якості (позакласної та виховної роботи):

- рівня теоретичних знань, загальної ерудиції, культурного кругозору;
- сформованості системи професійно-педагогічних умінь та навичок, розвиненості педагогічних здібностей;
- ставлення до педагогічної професії, до дітей, до педагогічної практики (якість роботи на консультаціях, методичних семінарах);
- рівня розвитку професійно значущих особистісних якостей майбутнього соціального педагога
- розвитку професійної комунікації.

На нашу думку, потрібно вводити нові форми роботи, які б дозволили розвивати професійну комунікацію, мали елементи творчості: конференції з педагогічної практики в творчій формі – як конкурс майстерності майбутніх соціальних педагогів, „круглий стіл”; робота творчої майстерні соціального педагога високої професійно-педагогічної культури безпосередньо в закладах освіти та виховання; диференційовані консультації з різних аспектів професійно-педагогічної культури соціального педагога для студентів із різним рівнем підготовки, педагогічними здібностями, особистісними якостями; творчі завдання студентам з проблеми, що розглядається. У програмах практики не передбачається націленість студентів на формування професійної комунікації, однак сама педагогічна діяльність студентів у період практики допомагає розвитку комунікації, індивідуальних творчих здібностей майбутніх соціальних педагогів, формуванню індивідуального стилю діяльності, спілкування, сприяє виробленню у студентів гуманістичної педагогічної позиції, прийняттю особистості дитини як вищої цінності. У період практики студенти виступають як носії загальної та національної культури спілкування, використовують досвід народної педагогіки.

Таким чином організація практичної професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів допомагає сформувати професійні уміння та особистісні якості майбутніх соціальних педагогів, удосконалити професійну комунікацію.

Список використаної літератури

- 1. Дик Улла.** Эффективная коммуникация. Приемы и навыки / Улла Дик. – Изд-во „Гуманитарный центр”, 2007. – 188 с.
- 2. Давидовская М. И.** Современные информационные технологии : учеб. пособие для гуманитарных факультетов / М. И. Давидовская, А. И. Лапо, А. Е. Пупцев. – Вильнюс : ЕГУ, 2008. – 425 с.
- 3. Емельянов Ю. В.** Активные групповые методы социально-психологической подготовки специалистов / Ю. В. Емельянов // Вопросы психологии. – 1993. – № 4. – С. 69 – 73.
- 4. Кашкин В. Б.** Введение в теорию коммуникации : учебн. пособие /

В. Б. Кашкин. – Воронеж : Изд-во ВГТУ, 2000. – 175 с. 5. **Каюмов А. Т.** Коммуникационная компетентность личности как цель социализирующего воздействия образовательного процесса / А. Т. Каюмов // Инновации в образовании. – 2007. – № 5. – С. 93 – 98. 6. **Лич Эдмунд.** Культура и коммуникация. Логика взаимосвязи символов [Электронный ресурс]. – Издательство: Восточная литература, 2001. – 144 с. – Режим доступа : <http://ebooks.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Manzhura/0000774.pdf>. 7. **Макаровская И. В.** Коммуникативная компетентность и представления учителя о себе : дисс. ... канд. психол. н. / И. В. Макаровская. – СПб., 2003. – 196 с. 8. **Писаревський І. М.** Професійно-комунікативна компетентність (в туризмі) : підручник / І. М. Писаревський, С. А. Александрова ; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. – Х. : ХНАМГ, 2010. – 230 с.

Дмитренко К. А. Значення педагогічної практики у формуванні готовності майбутніх соціальних педагогів до професійної комунікації

У статті досліджено значення педагогічної практики у формуванні готовності майбутніх соціальних педагогів до професійної комунікації, зосереджена увагу на сутності професійної комунікації. Саме організація практичної професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів допомагає сформувати професійні уміння та особистісні якості майбутніх соціальних педагогів, удосконалити професійну комунікацію.

Ключові слова: комунікація, спілкування, професійно-педагогічна комунікація, функції комунікації, педагогічна практика.

Дмитренко Е. А. Значение педагогической практики в формировании готовности будущих социальных педагогов к профессиональной коммуникации

В статье исследовано значение педагогической практики в формировании готовности будущих социальных педагогов к профессиональной коммуникации, сосредоточена внимание на сущности профессиональной коммуникации. Именно организация практической профессиональной подготовки будущих социальных педагогов помогает сформировать профессиональные умения и личностные качества будущих социальных педагогов, усовершенствовать профессиональную коммуникацию.

Ключевые слова: коммуникация, общение, профессионально-педагогическая коммуникация, функции коммуникации, педагогическая практика.

Dmitrenko K. A. The Value of Teaching Practices in Readiness for Future Social Workers for Professional Communication

In the article the importance of pedagogical practices in readiness for future social workers for professional communication, focuses attention on the nature of professional communication. This organization of practical training of

future social workers helped to shape professional skills and personal qualities of future social workers, improve professional communication.

Key words: communication, professional and pedagogical communication, function communication, pedagogical practice.

Стаття надійшла до редакції 16.09.2012 р.

Прийнято до друку 26.10.2012 р.

УДК 378.1; 371.3

Н. В. Логачева , О. А. Козырева

ИССЛЕДОВАНИЕ ОСОБЕННОСТЕЙ СОЦИАЛИЗАЦИИ И САМОРЕАЛИЗАЦИИ ОБУЧАЮЩИХСЯ, ЗАНИМАЮЩИХСЯ ЛЕГКОЙ АТЛЕТИКОЙ

Исследование специфики и нюансов социализации и самореализации в структуре занятий легкой атлетикой представляет научный интерес с точки зрения современных основ педагогического знания в контексте идей гуманно-личностной и здоровьесберегающей педагогики и психологии. Система образования, просвещения, спорта и культуры неустанно совершенствует свои педагогические средства в постановке и решении проблем социализации, саморазвития и самореализации обучающихся, но, к сожалению, в таком поиске зачастую отсутствует связь данных явлений, и моделируемые средства, методы, формы, технологии, принципы, закономерности, тенденции и условия эффективности могут быть реализованы в очень натянутых правилах отображения и описания явлений или процессов, механизмов или средств, качеств или ценностей, эталонов или продуктов, поэтому мы попытаемся полисистемно рассмотреть спектр дефиниций данных категорий современной педагогики, фасилитирующих понимание связей социализации, саморазвития и самореализации в микро-, мезо-, макро- и мегасредах.

Начнем свой поиск с категории „социализация”. Данное явление полидефинитно, многогранно, антропологически и ситуативно обусловлено, создает предпосылки для понимания общественных отношений и моделей социального, социально-педагогического и профессионально-педагогического взаимодействия. Если в предельном гносеологическом смысле раскрывать феноменологию категории „социализация”, то можно отметить, что это наиважнейшая функция пространства, сохраняющая и реконструирующая нормы и эталоны культуры и этики, в визуальном проявлении которой происходит оценка обществом человека, индивида, субъекта, личности, т.е. принятие или отторжение его и его ресурсов уникальной жизнедеятельности, рассматриваемых как совокупности ценностей и продуктов микро-,